

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 8 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri siguratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate,

se platecu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treil'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usuru prin assemnatiunile postei statului, adredate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 18.

Sibiu, 3/15 Martiu 1879.

Anulu II.

Limb'a statului în Principatulul Romaniei.

Toti aceia cari își pusera pitiorulu în pragu, se estermine limb'a romanésca din Transilvani'a și Ungari'a cu ori-ce pretiu, vediendu-se strimtorati de puterea morale ce le oppune natiunea romanésca intru apararea acestui dreptu dumnediescu alu seu, cauta nodu în papura, recurgu la scornituri ordinare, plesnindu adevverulu în facia cu manier'a martiafoiloru din resaritu.

Acésta comedia curge acuma de septemani în press'a vrasmasia elementulu romanescu, și nu scimu daca se va curmá în 5—6 luni, sau dóra niciodata, pentru-cá pâna acum ne aflamu numai în actulu I alu dramei, puse în scena dela 14/26 Ianuariu încóce. (Insemnati-ve bine acea di de duminica.)

Unulu din cei mai inversiunati persecutori ai natiunei romanesci, carele unde nu mai póte, arunca în ea cu noroiu, care și pâna acum a omoritu pe unde a fostu, câteva scóle romanesci, a esitu mai de curendu în diarielu din Clusiu cu fabul'a, cá statulu Romaniei înainte cu 15 ani, adeca în dilele domniei lui Alexandru Ioanu I Cusa, ar fi decretatu prin fortia invetiarea limbei romanesci la ungurii ciangai din Moldov'a, sub cuventu, cá si ciangaii sunt locuitori ai Romaniei, și cá demnitatea statulu cere cá se li se inpuna limb'a romanésca. Aci apoi corespondentele se provóca la famosulu Martinu Czelder, carele cá missionariu și popa calvinescu petrecuse câtiva ani în Bucuresci și în alte orasie ale Romaniei, cu încercari desierte de a întemeié în acea tíera una episcopia calvinésca pentru colonistii și emigrantii magiari, de carii în dilele lui Cusa-Voda furmicá capital'a Bucuresci, cá si orasiele Galati, Focsiani, Bacau etc. etc.

Mai antaiu cá noi nu dâmu nimicu pe vorbe góle, fia si de ale lui M. Czelder, ci desfidemu pe adversari se produca vreo lege positiva a Romaniei, prin care se se inpuna cu forti'a limb'a, nu a statulu în sensu ungurescu, ci limb'a nationala, a romaniloru din Romani'a. Nu voru produce o lege cá acésta de nicairi. Dara daca vrasmasii limbei romanesci au pomenitu de M. Czelder, bine au facutu, cá-ci ei ne detera ocaziune cá se le spunemu noi adevverulu curatu și respicatu.

Betranii își aducu bine aminte, cá în anii de antaiu ai domniei lui Cusa-Voda prea nobil'a sa socia Elen'a Dómn'a, fórté aplecata spre a dá ajutoriu la institute scolastice și la biserici, dupace în capital'a Bucuresci se despartisera calvinii magiari de luteranii sasi, Mari'a sa se puse în fruntea unei colecte, ni se pare cá 200 de galbini, cu scopu de a se edificá în capitala acea biserica frumósa unguresca de confessiune reformatata helvetica (calviniana), ce se vede în strad'a luterana, situata alaturea cu cea sasésca. Insasi Dómn'a asistase la punerea petrei de fundamentu.

În aceeași epoca 'i casiuase lui Czelder și altoru membrii ai comunei calvinesci, cá se se subtraga dela jurisdicțiunea loru bisericesca, adeca de sub consistoriulu reformatu din Clusiu în Transilvani'a și se infiintiedie superintendenta (episcopia) calvinésca independenta, acolo în Romani'a. De aci inse s'au escatu doue partide și între acelea certe mari, despre care s'au cititu multe scrii, anume în „Kozlovári Közlöny“ din Clusiu și în alte diarie magiare; se afla despre ele și acte oficiale, la consulatu, la ministeriulu romanescu și la consistoriulu reformatu din Clusiu. Acelea certe au duratu acolo și dupa departarea lui Czelder, și s'au inmultitu cu altele, pâna în a. 1869, candu comun'a calvinésca din capitala ceruse și departarea parochului Fr. Koos și inca cu amerintiari brutali, precum se póte vedé totu din actele oficiale, conservate în archivulu ministeriului de interne.

În anii câti petrecuse Czelder în Romani'a, facuse una specie de conscriptiune a toturoru unguriloru, nu numai de confessiunea ref. calviniana, ci și a catholiciloru, din care cauza a și caditu în prepusu greu, cá elu care doriá se se faca episcopu ungurescu în Romani'a, are în planulu seu de a trage la confessiunea sa și pe magiarii rom-catholici și mai alesu pe ciangaii din Moldov'a, éra pe acestia cu atátu mai virtosu, cá dorinti'a unguriloru din Ungari'a și Transilvani'a este unanimă, cá se 'i smulga de sub pastorirea calugariloru italiani (Patres S. Francisci minoris observantiae = Minoritae), totu-odata se formédie în Romani'a una comunitate nationala unguresca, mai compacta, mai solidaria și mai bine organizata. Se dice, cá în dilele lui Czelder au mersu unii unguri pe la ministrii romanesci, cá se 'i róge, se 'i ajute și la întemeierea episcopiei, și la subtragerea de sub con-

sistoriulu dela Clusiu, cum 'iau ajutatatu la facerea bisericeii, cá-ci apoi ei voru introduce și limb'a romanésca în scólele loru. Ce respunsu voru fi luatú ei în acésta cauza sub domni'a lui Cusa, va sci dn. Koos Ferencz mai bine decátu noi. Ceea ce scimu și amu auditu noi cu urechile nóstre de ne-numerate ori este, cá barbatii de statú ai Romaniei dicu: Noi suntemu în Romani'a natiune compacta romanésca, care vorbesce și scrie unu singuru dialectu romanescu; ar fi prin urmare celu pucinu ridicolu a sanctioná prin lege positiva limb'a vorbita de intrég'a natiune, de limba a statulu, candu în tóta tíer'a nu se mai afla nici-una care se 'i póta face concurentia. În câtu pentru elementele straine, venite în patri'a nóstra, ele facu totu numai minoritati prea neinsemnate, și anume dupa rezultatele cercetariloru statistice, totu la unu locu, evrei, magiari, germani, greci, bulgari, italieni, francesi etc., abia se vine câte 1 strainu la 30 de romani, adeca ceva preste 3% din poporatiunea intréga. De aci urmédia prea firesce, cá nu avemú nici-o trebuintia se le inpunemu limb'a nóstra prin legi brutali, ci daca voiescu se traiésca la noi, o voru invetiá de buna voi'a lorú, precum o si invétia în realitate, éra de nu, se voru duce sanetosi de unde au venitú, cá-ci strainii neinvetiandu limb'a nóstra, aici în patri'a nóstra, moru de fóme. Dara ciangaii din Moldov'a? Parintii nostrii nu 'iau chiamatu niciodata; ei au venitú din caus'a persecutiuniloru religiose și barbare, unii în epoc'a hussitiloru, alții mai multi pre candu domniá în Transilvani'a calvinii și esterminá pe catholici (1600 pâna 1680), și în fine, cei din urma au venitú înainte cu 100 de ani de fric'a militarisarei austriace. Noi nu 'iamu întrebatu de ce religione sunt, pap'a dela Rom'a le a trimisu preoti de ai sei prin episcopulu de Nicopole. În câtu pentru limb'a lorú, betranii nostrii s'au pomenitu dintr'odata înainte tocma cu 50 de ani și de atunci încóce, cá baratii lorú tragu dela Bud'a și dela Sibiu predice de ale lui Petru Maiorú, cá se le citésca în biserici, cá-ci anume ciangaii din regiunea Prutulu își uitasera limb'a mai de înainte. Cine e de vina la acésta? Sunt numai aceia, carii 'iau gonitu încóce din Transilvani'a. De altumentrea, totu ciangaii câti mai sciu unguresce și câti si-au uitatu limb'a, abia sunt 50 de mii, éra nu 3 milióne, câti sunt romanii din Austro-Ungari'a.

Foisior'a „Observatoriului“.

Verfulu cu doru și Florea ciobanulu.

Legenda.

III.
De candu o vediușe
Si ranitu cadiușe
Sub „Verfulu cu Doru“
Sagetatu d'amoru,
Florea se uimise
Si se naucise,
Pe munti pribegia
Turm'a 'si ratacia.
Totu prin umbra desá
Sau culmea petrósa
Muntii resbatendu,
Din fluieru cantandu
Doru-i pentru-o flóre
Ce-a esitu din sóre,
Dorulu celu ascunsu
Ce 'n pieptu l'a strapunsu.
Cate-odata 'n vale
Pe muschiulu celu móle
Florea aromia,
Visu dulce visá:
Scump'a-i Marióra
Ii para ca sbóra
Cá unu Serafinu
Pe unu ceru seninu,
Si la elu josu vine
Dorulu se 'i aline
Printr'unu sarutatu,
Focu din ceru luatú;

O visá mirésa,
Floriloru craiésa,
Ce in giuru-i stau
Si mi-o 'ncununau.
Candu elu se trediesce,
Singuru se gasesce
Numai cu-alu seu doru
Si lacrami isvoru.
Apucá pe-o vale,
Lasandu ori-ce cale,
Apoi suie 'n munti
Cu maretie frunti.
Unde-lu inevesce
Si mi-lu ratacesce
Negure cu ventu,
Ce paru unu mormentu.
Trei dile ámblese
Turm'a de-si cáutase
Si ruptu ostenitu
Tristu si flamanditu.
Aduse la stana
Turm'a fara lana,
Smulsa prin battsiu
De fagi si bradisiu.
Baculu se mania
Si voiá se scia,
De unde-a venitú,
Cá s'a naucitu.

Florea ce la strunga
Se 'ntrecea s'ajunga,
Iér acum viniá
Tristu si suspiná.

IV.

Ardiendu 'n velvóre
Florea 'n nerabdare
Cu baculu vorbí
Si-i destainuí:
„Baciule, stapane,
Ti-am mancatu din pane
Slujindu nóue ani
Pentru cincí carlani,
Si diece manzare
Cu diece mióre,
Ce le-amu pastoritu
De s'au inmultitu:
Iti lasu turm'a tóta
Se-mi dai a ta féta,
Ce multu o iubescu
Si me prapadescu.
Vedi, nu potu nici turm'a
Se mai ducu la urma
Si-ámblu-ametitu
De doru uimacitu.
Uita-te la mine
Si vedi-me bine,
Fii bunu si 'nduratu,
Nu-ti face pecatu!“
Baculu ascultase,
Fruntea-si incruntasce,
Apoi se 'ntorcea
Si asia-i dicea:

„Florea, mea fetitia,
Mandra mioritia,
N'o póte luá,
— E ursita-asia, —
De catu celu ce 'n munte
P'a Dorulu frunte,
Iérn'a intrég'o stá
Si mi-o asteptá.
Pan' ce primavér'a
Si cu Mariór'a
Voru sossí pe plaiu
In lun'a lui Maiu,
Cu mandrele turme,
Pe vechile urme,
Ce s'ascundu in flori
Si 'n umbr'a de nori;
Iér mandru 'n putere,
Elu va stá 'n picere
Susu pe Doru cantandu,
Veselu asteptandu;
Atunci balaióre
Sute de mióre
Si cu féta mea,
Eu i le voiú dá.“
Baciu cum vorbise
Si abiá sfirsise,
Florea 'nveneliá
Si 'n guncheli dicea:
„Dragutiule bace,
Uita-te încóce,
Si in ochii mei
Affi totu ce vrei.
De ai indointia
De a mea credintia
Si de dorulu meu
Pentru-odorulu teu,

Iéca-me sunt gat'a,
Numai se-mi dai féta
Se stau susu pe Doru
Chiar d'asiu-sci ca moru,
Pan' ce primavér'a
Drag'a Mariór'a
Va sossí pe plaiu
In lun'a lui Maiu,
Cu albe mióre,
Si-acele manzare
Ce am pastoritu
Si multu le-am iubitú.
Baciu 'n voiá buna
Stringe a lui mana,
Iér Florea saltá
Si mi se gatea,
Cá se mi-si iernedie,
Viscolu se 'nfruntesce
Pe plaiulu de susu,
Unde-i Dorulu pusú.
Candu ciobanii-aflara,
Ei multu se mirara,
Cum Florea va stá
Si susu va ierná,
Candu de geru crepate
Se vedu pietre late,
Si de crivetiu cruntu
Fagi in vai s'ascundu,
Fagi cu cráci venóse,
Bradi cóme pletóse,
Ce cá fratiori,
Ai lorú puisiori,
Aparu in unire
Candu e viscolire
Si verteju de ventu
Ce 'i smulgu din pamentu.

V.

Diu'a de plecare
Si de incercare
Iéta c'a sositu
Si Flore-a pornitu.
Flore-apuca 'n munte,
Pusu pe ganduri crunte,
Si-alti-apucu in josu
Spre campulu manosu.
Florea-si face-o cruce
Si la verfu se duce,
Privindu inapoi
Spre turm'a de oi,
Unde Mariór'a,
De cu primavéra
Cugeta-a veni
Pe Doru a-lu gasi.
Pe faci'a-i blondina
Si fruntea-i senina
Mi s'a pusú unu noru
Greu, apesatoru,
Cá o presintire
De nefericire;
Iér in ochii ei,
Dulci luciferei,
Dóue lacrimióre,
Cá róu'a pe flóre,
Se vedu licarindu,
La sóre sclipindu.
Cu gur'a 'nclestata,
La drumu biét'a féta
Cu turm'a mergea
Si 'ncetu disparea.
(Va urmá.)

Că guvernul României a voitu se face și catholicilor școlă, ba și seminarium, este adevărat, și aici se vorbește totu actele publice, anume negociațiunile numeroase cu episcopul catholicu și cu scaunul Romei; dară în Augustu 1868 au mersu în Moldov'a câțiva misionari din Ardealu și Ungari'a sub conducerea canonicului Veszelyi dela Alba-Juli'a, au tinutu pe la bisericile ciangailor discursuri publice, în care 'iau invetiatu și desmentatu, că se nu primăseca nici-o școlă și nici-o dotatiune dela statul României, ci se mai aștepte pucinu, că le va face guvernul unghurescu și episcopatul r. catholicu școlă și alte institute unghuresci. Raporturile oficiale despre acestu casu se potu vedea totu în arhivele țierei. Este adevărat că ciangaii din Moldov'a sunt totu asia de remasi în cultura, că și magiarii de pre puste Ungariei, numai cătu ciangaii nicidecumu nu sunt asia de selbatici; dară nimeni nu 'ia impedeatu a'si face școlă confessionali pe la bisericile lor, precum isi facura toti colonistii straini de prin orasie, catholici, luterani, calvini, israeliti etc.

Ungari'a.

B.-Pesta, 12 Mart. n. Pre candu delegatiunile se ocupa de budgetul comunu alu monarchiei și de afacerile din Bosni'a, în diet'a unghuresca se repetu vechile scandale între ministrul presedinte Col. Tisza și între membrii de ai opozițiunei, precumu se va vedea mai la vale. Intre acestea:

Escel. sa mitropolitulu Mironu Romanulu în 10 avu din nou audientia la Maiestatea Sa. În 12 înse ministeriulu totu depuse la biroul camerei faimosulu proiectu de lege, destinat a introduce limb'a magiara că studiu obligatu în tôte școlile elementare confessionali, facute și întretinute nu din averea statului, ci din sudorea poporenilor, a comunelor bisericesci. Dupa întorcerea deputatiunilor romanesci dela Vien'a se dicea, că ministeriulu cugeta a modifica testulu originale alu acelu proiectu, pe care'lu avea gat'a din tómn'a trecuta, cassandu unele puncte mai aprige. Preste pucinu elu se va vedé tiparitu asia, precumu se va fi inpartitu la sectiuni; atunci apoi vomu avea ocașiune de a'lu compará cu celu vechiu și a'lu apretia mai de aprópe. Sune înse acelu proiectu ori-si cumu, noi traimu și vomu muri în convictiunea, că elu va avea rezultate diametralu oppuse la cele așteptate de parinti lui, rezultate fatali și funeste.

De altumentrea agitatiunile pro și contra acelu proiectu curgu neinctatu în tóta tiera, și ele se voru continuá până în dio'a în care acela s'ar pface din nefericire în lege sanctionata. Astadi se scie că și sasii din Transilvani'a au remonstratu contra proiectului, de și numai la ministeriu. S'a mai ridicatu și alta opozițiune, de unde s'ar fi așteptatu mai pucinu, adeca din partea rutenilor. Dupace adeca cei doi episcopi, Nicolae Toth (acelasiu pe care amblá se'lu aduca dela Eperjes la Oradea de episcopu romanescu) și Ioanu Pasztélyi dela Ungvaru au remonstratu în caus'a limbii și a școlilor contra arhierilor romanesci, societatea rutenilor din Vien'a „Russkaja Osnova (pétr'a din temelia)“ prepará acolo una conferentia demonstrativa contra episcopilor ruteni, în gradu că acela, în cătu politi'a Vienei se vediu indemnata a o interdice. Totu în Vien'a are și junimea ruténa reuniunea sa academica „Sitz,“ care tinendu și ea adunare, telegrafá la societatea academica „Sojuz“ (Federatiune) dela Cernauti în termini asia de tineresci, în cătu o patí și ea, că și alte academice de mai înainte, că-ci auctoritatile politice o desfintiara. Dară cu tóta desfintiarea, adevărul remane, că inteligenti'a rutenilor stă în opozițiune agera cu episcopi ruteni, și tine cu tôte braciile la limb'a și nationalitatea sa. Dupa „D. Ztg.“ — Cătu contrastu între acea inteligentia a rutenilor și între cea romanesca din Marmati'a! (A se vedea corespondentiele mai în josu).

— Inneccarea orasiului Segedinu se adevărese întrú tóta orórea sa. Dupace trei sate mari învecinate, Dorozsma, Tapé, Algyo au disparutu cu totul, în cătu se vedu numai turnurile bisericilor din apa, apoi orasiulu deveni o singura insula, incongiurata de undele turbate, până ce în 12 Mart. pe la 2 óre din nópte ap'a spargendu prin fortificatiunile de pamentu, inundá în riuri mari tôte stradele, înaltiandu-se până susu în contignatiune, resturnandu sute de case și prefacundule totalu în ruine. În aceleasi momente luá focu și fabric'a cea mare de câtrănitie (pe turc. chibrituri). Preste 100 mii florini spese și labórea de di și nópte a miiloru de bracia se dusera indesiertu

cu tóta averea locuitorilor, remasa în préd'a furiosului elementu. Se scotu înse și cadavre de ómeni innecati, pentru-că în capu de nópte multi au fostu surprinsi de unde, cu tóta frie'a ce avea fiacare de furiile lor.

— Sciri mai noue și mai fioróse dela Segedinu, pana alaltaeri în 13. Numai doue strade au remasu neinundate. Din 10 mii de case abia cinci sute sunt edificate din materialu asia de solidu, că se resiste apeii și se nu cada în ruine. Pana la 6 óre d. amiédi se scósera câteva sute de cadavre innecate. Câteva mii de persóne au remasu strimtorate în casele lor, de unde le scapa cu luntrile pre câte potu, câte nu se innéca mereu sub ruine. Maiestatea Sa darui din scatul'a propria în numele seu și alu augustei sale consórtie 40 mii florini (100 mii de franci) ajutoriu nefericitorilor. Ministeriulu tramise totu 40 mii spre acelasiu scopu. S'au pornitu colecte în tóta tiera; daunele înse se potu computá numai cu diecile de milióne la unu orasiu cu 70 mii de locuitori, aprópe nimicitu cu tôte averile mobili și immobili.

Cerculédia și aici în Sibiu liste de colecte pentru Segedinu și pentru comunele limitrofe innecate.

Redactiunea Observatoriului deschide și ea în modestulu seu cercu colecta de bani pentru acelu scopu, cu 5 fl. v. a. dela sine. Ori-ce sume intrate la noi se voru publicá și administrá promptu la primari'a (magistratulu) cetatiei Sibiu spre înaintare la locul destinatiunei.

Celu mai nou scandalu din diet'a Ungariei.

Pest'a, 10 Martiu, 1879.

În sedinti'a de astadi a camerei deputatilor, din caus'a atitudinii siovaitóre a presedintului Coloman Ghyczy a avutu locu érasu un'a din acele „scene“ bine cunoscute și atatu de familiare în vestitul parlamentu magiaru.

La ordinea dilei se aflá budgetulu ministrului de comunicatiune. La titulu „Conservarea și facerea de siosele“ Andreas Gall (gubernamentalu) face propunerea ca pentru terminarea sioseleloru din comitatulu Csicu în spre Romani'a se se puna guvernul unghurescu în negociatiuni diplomatice cu Romani'a. — Ministerul Pechi declara, ca densulu nu se opune la initierea de pasi diplomatice în cestiunea acésta.

Presedintele: Me rogu de aceia, cari primescu propunerea se se radice. (Se intempla. Voci: contra-proba!) Me rogu acuma de aceia, cari nu primescu propunerea se se radice. (Se intempla și acésta. Voci: majoritatea nu este sigura, voturile trebuie se se numere!) Déca cere onor. casa, voturile d-lor deputati se voru numerá.

Ministrul-presedinte Tisza: Onorata casa! — Albert Nemeth: În decursulu votarii nu este permis a mai vorbi. (Aprobari în steng'a estrema. Se audimu, se audimu! în drépt'a) Presedintele: A tinea o cuventare în decursulu votarii séu. Albert Nemeth: Asia este! Se ascultamu pe presedintele! Ministrul-presedinte Tisza: Pe presedintele voiescu se'lu ascultu și eu! Presedintele: Precum am disu în decursulu votarii nu este permis a tinea cuventari, nici a'si motivá votulu. Prin urnare trebuie se rogu pe d. ministru-presedinte. . . (Aplause vii în steng'a; se audimu, se audimu! în drépt'a.) Ministrul-presedinte Tisza: Atata totu imi va fi permis a dice. . . Albert Nemeth: Noi n'ascultamu. Alesandru Csanady: Nu este permis a mai vorbi. (Se audimu, se audimu! în drépt'a.) Ministrul-presedinte Tisza: Atata totu imi va fi permis a dice. . . Albert Nemeth: Declaratiunea presedintelui trebuie se o respecte chiaru și ministrul-presedinte! Alesandru Csanady: Nu'i potemu permite se vorbésca. Se audimu, se audimu! în drépt'a.) Albert Nemeth: Se respectamu regulamentul casei dar' se'lu respectedie și ministrul-presedinte. (Sgomotu și strigari: noi ilu respectamu d'ar d-vóstra cei de dincolo nu ilu prea respectati!) Declaru, ca eu nu voiu ascultá pe ministrul-presedinte. Presedintele (suna clopotielulu): Me rogu a me ascultá. (Se audimu, se audimu! în drépt'a. Larma mare în steng'a estrema.) Josef Madarasz: Mai 'ntaiu de tôte trebuie se se termine votarea! Alesandru Csanady: Înainte de aceea nu este permis a vorbi nimenui! Presedintele (suna clopotielulu): Am declaratú dejá ca în decursulu votarii nu este permis a vorbi și nici a'si motivá votulu; dar' noi nu scimu, despre ce voiescu se vorbésca d. ministru-presedinte. Prin urnare. . . Alesandru Csanady: Nu este permis a vorbi despre nimicu. (Aprobari sgomotóse în steng'a estrema. Voci în drépta: se audimu, se audimu!) Albert Nemeth: Nu se póte admite! Indata ce nu este permis, nu este permis și atata. Presedintele: Se póte ca ministrul-presedinte nici nu voiescu se vorbésca despre obiectulu votarei. (Voci în steng'a estrema: Acuma nu este permis a vorbi despre nimicu! Voci în drépt'a: se audimu, se audimu!) Albert Nemeth: Noi nu'lu ascultamu și amu terminatu! (Sgomotu mare în steng'a.) Presedintele: Voiu fi silitu. . . Albert Nemeth: Me rogu de d-lu presedinte se radice sedinti'a! Alesandru Csanady: Se se cetésca regulamentul casei! Albert Nemeth: Indata ce nu este permis a vorbi, nu se póte vorbi; noi nu'lu ascultamu! Presedintele: Dispositiunile respective ale regulamentulu casei suna: A tinea o cuventare în decursulu votarii séu a'si mo-

tivá votulu, nu este permis. (Voci în steng'a estrema: Ei bine! Se audimu, se audimu! în drépt'a.) În decursulu votarei nu este permis nici a vorbi nici a'si motivá votulu; dar' totusi este posibilu. . . A. Nemeth: Ce?! (Sgomotu mare în drépt'a. Voci: Se audimu, se audimu pe presedintele!) Presedintele: Precum am disu, ar trebui se scimu, déca ministrul-presedinte. (Sgomotu mare în steng'a estrema: Albert Nemeth, Emerich Laszlo și Alesandru Csanady se radicu și voiescu se vorbésca.) A. Nemeth: Me rogu de dlu presedinte se puna se se numere voturile. Ales. Csanady: De ce tréba este regulamentul casei, déca elu nu este respectatu? A. Nemeth: Noi nu'lu lasamu se vorbésca! Noi nu'lu ascultamu! Ales. Csanady: Acésta este arbitraru, este tirania! (Voci în drépt'a: voi suntetu, cari tiranisati!) Presedintele: Într'unu punctu alu regulamentulu casei se dice, ca ministrii. . . Josef Madarasz: Se se numere voturile! A. Nemeth: Acésta este cé ceremu noi! Nicolae Iancovici: Mai 'nainte vomu ascultá pe ministrul-presedinte și apoi vine numerarea voturilor. A. Nemeth: Ba nu, mai 'ntaiu se voru numerá voturile. Presedintele: Me rogu de onorat'a casa. . . A. Nemeth: Presedintele se'si faca datori'a. (Larma mare în drépt'a.) Presedintele: Eu 'mi cunosc datori'a și 'mi-o si inplinescu! Eu am cetitu punctulu respectivu din regul. casei; dar' totu-odata voiamu se facu atenta pe onor. casa, ca asia în regulamentul, catu si în legea din 1848 se dice, ca ministrii candu voiescu se vorbésca trebuie totudéuna ascultati. Ales. Csanady: Dar' nu în decursulu votarei! Presedintele: Acésta dispositiune a legii nu invalidédia acea prescriere a regul. casei, (Asia este) în steng'a estrema. Se audimu, se audimu! în drépt'a) ca în decursulu unei votari nu este permis a se tinea cuventari și a'si motivá votulu. (Voci în drépt'a: acésta nici nu o voiescu ministrul-presedinte!) Dispositiunea citata a legii justifica în totu casulu pareerea mea, ca trebuie se aflamu, despre ce obiectu voiescu se vorbésca d. ministru-presedinte. (Aprobari, în drépt'a.) Josef Madarasz: Nu este vorb'a despre acésta. A. Nemeth: Noi nu'lu ascultamu! Ales. Csanady: Nu'i este permis se vorbésca! Nicolae Iancovici: Lui Csanady și lui Nemeth le este permis, dar' ministrului-presedinte nu! A. Nemeth: Déca i place dlui comisar regescu. . . (Voci în drépt'a: la ordine, la ordine!) Presedintele: Voiu fi necesitatu a chiamá la ordine pe intrerupatori. Domnulu ministru-presedinte doresce numai se declare, ca în urn'a provocarei presedintelui renuntia la cuventu, dar' doresce totu-odata, ca acésta se se observe din tôte partile și cu alte ocașiuni.

Ministrul-presedinte Tisza, care în totu tempulu acesta a statu înainte fotoliulu seu așteptandu pana ce presedintele va fi restabilitu liniscea, se asiédia în fine pe fotoliu.

Se procede la numerarea voturilor; rezultatulu este ca: 121 voturi sunt contra, ér 95 pentru propunerea lui Gaal. Propunerea deci a caditu.

Proclamatiaune a comitetului revolutionariu esecutivu din Russi'a.

— „Neue Freie Presse“ publica urmatórele:

Indata dupa comiterea atentatulu asupra principelui Krapotkin, gubernatorulu de Charkow, s'a afisiatu în tôte orasiile mai mari russesci o proclamatiune a comitetului revolutionariu esecutivu din Russi'a. Acésta proclamatiune póta dat'a: Petersburg, în 10 Febr. (stilu vechiu), și e tiparita în thipografi'a secreta din Petersburg (Tajna Petersburgkija tipografia). De asupra ei sta cu litere aurite devis'a: „Wolja i smelja“ și alaturi emblem'a comitetului revolutionaru cu colóre rosia.

Testulu proclamatiunii e acesta:

„Către poporul rusu! Dmytrij Nicolajewici Krapotkin, gubernatorulu Charkowului, care în timpulu servitiului seu de douedeci de ani a apesatu necontentu într'unu modu sangerosu poporul rusu, și care a urmatu acésta sangerósa procedere chiaru și afara din Russi'a, în Poloni'a și în Bulgari'a, a fostu condamnatu de noi la mórte, și acésta sententia s'a esecutatu în Charkow în diu'a de 9 Februariu la órele 12 din nópte. Motivele care ne-au silitu la acésta sententia voimu se le deslusimu aci mai pe largu.“

„Abstragendu de la crimele lui de mai înainte, principele Krapotkin s'a purtatu în Charkow în cei doi ani din urma că unu adevăratu satrapu, pedepsindu ori-ce miscare liberala cu deportatiune pe viétia în Siberi'a, cu munca silnica pe viétia în ocele Rusiei, cu maltratari neomenesci. Fomin, unu „criminalu politicu“, a primitu de la densulu, pe candu i-se facea instructiunea, 150 de vergi; éra dupa aceea a fostu tramisu pe viétia la munca silnica, cu tôte ca acestu omu nu era de locu vinovatu, că-ci nu comisese „crim'a“ de care era banuitu. Studentii din Charkow, în numeru de 36, au fostu deportati pe „calea administrativa“ în Siberi'a numai pe placulu lui Krapotkin, acestu „servitoru credinciosu“. Veduv'a Aksenia Nikoforowa a fostu torturata de mórte de Krapotkin, numai pentru-ca era banuita a fi tinutu ascunsu în locuinti'a ei în timpu de trei luni pe unu „nihilistu“. Aksenia Nikoforowa, o femeia de cincideci de ani, a statu optu luni închisa în Tiurma și în timpulu acesta a fostu batuta de siesesprediece ori cu nuiele,

pâna candu s'a inbolnavitu si a muritu in inchisóre in 23 Decembre anulu trecutú.

„In urm'a acelei nemernicii, tóta poporatiunea era amarita si in cea mai mare iritatiune. Doue dile dupa acésta tramiseram gubernatoriului celu d'anteiu avisu. Respunsulu seu fu arestarea totoloru ómeniloru „banuíti“ din gubernamentu, astu-felu ca inchisóre se implu cu optudieci si siepte de ómeni cu totulu nevinovati, intre care si doue fete de câte patrusprediece ani. Atunci urmà alu douilea avisu, éra din parte'i o noua venatóre de „nihilisti“. Acésta góna aduse in Tiurma vre-o patru-dieci de persóne nevinovate. Arestatii, de si nevinovati, trebuiau se fia condamnati pentru salvarea prestigiului, si in adeveru sieseprediece din ei fura deportati la Siberi'a.“

„Cu tóte acestea se implu cup'a nelegiuriloru, si noi, tribunalulu invisibilu alu poporulu incatusiatu, trebuiram se judecamu si se condamnamu la mórte pe gádele Tiarului. Suntem incredintiati, ca poporulu nostru este cu noi si ca nu cunósce alta pedépsa pentru caláii libertatii si ai consciintiei, de câtu nimicirea. . . . Parol'a nóstra este: Mórte calailoru poporulu russu! Dupa Mesentzew a urmatu Krapotkin; dupa Krapotkin va urmá fiacine, care apésa fára mila, care ne rapesce libertatea, ne chinuesce si ne torturédia numai pentru ca voimu se ne simtimu cá ómeni liberi. . . . Caláii si tiranii nostri potu se fia pusi inca-odata asia de susu; man'a nóstra de si invisibila, ii va ajunge totu-deauna, diu'a séu nóptea, acasa séu pe strada, in biúrou séu in trasura, pretutindeni voru trebui se 'si de séma de faptele loru, ei, cani turbati ai despotismului. . . .

„Romanulu.“ „Comitetulu esecutivu.“

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Din comitatulu Solnocu-Doboca, luna lui Martiu. (Episcopi'a si episcopulu dela Gherla.

Pe la capetulu verei din acestu anu voru fi 23 de ani, decandu fericitulu de pia memoria Joanu Alexi luase in manile sale frenele gubernarei cá primulu episcopu alu nou infiintatei episcopii de Gherla. In acestu scurtu intervalu, tener'a diecesa avu trei episcopi, cari isi succesera in ordine, inse dupa vacantie destulu de lungi asia, câtu in decursulu acestoru 23 ani dieces'a numai 15 ani au fostu gubernata prin episcopi, 7 ani tempu de vacantie a statu sub conducerea spirituala a capitulului, respective a vicariloru capitulari. Dupa scirile autentice venite chiaru pre candu scriamu acestea, prés. sa domnulu Mihailu Pavelu, alu treilea episcopu alu nostru, fu stramutatu la dieces'a Oradiei in urmarea preinaltului biletu de dato 29 Ianuariu a. c., prin care Maies. Sa cá patronu alu diecesei create din indemnulu propriu, recunósce asia numitulu jus acquisitum (dreptu castigatu), canonicu alu unui episcopu diecesanu in functiune, spre a fi inaintatu la alta diecesa mai bine dotata, alu carei patronu este totu monarchulu.

Acésta scire produse impressiune dorerósa in fiil acesteie diecese, carii aru dori se ajunga acelé fericite dile, de a vedea resolve mai multe intrebari de primulu interesu, definitiv'a organizatiune, bun'a stare morala a acesteie vaste diecese.

Scimu adeca din esperienti'a trecutului, cá aceste s'au intreprinsu si continuatu prin fiacare episcopu; dara durat'a episcopiei loru fiindu scurta, cá-ci primulu eppu. n'a gubernatu nici 7 ani, alu doilea, actualulu nostru archiepiscopu si metropolitu 2 ani, acestu de acuma archipastoriu alu 7-lea anu inceputu; asia nu au potutu completá totu ce au inceputu.

Cunoscuta este regul'a: „Sede vacante nihil innovetur“,*) si acestu principiu impreunatu cu tempuri indelungate de „sedes vacans“, dupa antaiulu episcopu mai bine de 2¹/₂ ani, dupa alu doilea mai cinci ani, a fostu destulu nu numai cá se tina in locu intreprinderile salutare in interesulu diecesei, ci se le faca chiaru si uitate. Anu potea citá esemple destule din trecutulu, ci de astadata ne marginimu a inregistrá unele din cele facute si terminate, altee incepute, dar neterminate prin fostulu nostru episcopu. — Credemu a face cu acést'a sevicu celoru cari se interesédia de afacerile nóstre bisericesci, dar' mai alesu cetitoriloru din dieces'a Oradiei mari, cari voru potea cunósce din cele facute in acést'a diecesa, cá ce potu asteptá dela episcopulu pe care'lu avuram noi pâna acuma.

Celu d'antaiu cugetu ce l'a preocupatu dupa cuprinderea scaunului archiereescu de Gherla, i-a fostu organizarea administratiunei fonduriloru diecesane, instituandu oficiu anume de administratiune in sinulu Ven. Capitulu. De si acést'a nu a reusitu dupacum se dorea, din mai multe cause locale si interne, totusi reform'a introdusa a fostu unu progresu inbucuratoriu. A dispusu cá clerulu prin esmisiu sei se revédia ratiociniulu din trecutulu alu fonduriloru. Adeca sub episcopulu Joanu Vancea, acuma mitropolitu, s'au publicatu mai antaiu ratiociniu (socoteli) exacte despre starea modesteloru fonduri diecesane, s'au decisu si luat de norma, cá in viitoriu se se publice socotelile in fiacare anu, pentru-cá clerulu se fia totudeuna in evidentia cu starea fonduriloru sale, la care a contribuitu si continua a contribui. Dupa-ce scaunulu remase érasu vacantu prin inaintarea episcopulu de atunci, in periodulu de vacanti'a scaunului, ratiociniu nu s'au publicatu.

*) In timpu de veduvi'a episcopiei nu se face nici o schimbare.

Pentru afarea modului de a se inmulti si a se pastrá mai siguru banii fonduriloru, a chiamatu spre consultare pe reprezentatii alesi ai clerului, cu care ocaసిe s'au luat dispusetiuni fórté bune.

Totu ce dorimu noi in punctulu acesta este, cá dispusetiunile facute se se sustina si se nu se dea uitarei pe tempulu vacantei venitóre.**)

Este cunoscutu, cá in loculu resiedintiei episcopesci, n'avemu biserica catedrala, nici locuintia episcopésca, nici locu de seminaru, nici cancelarii si case pentru canonici, de si aceste ni s'au promis prin gratiósé rescripte imperatesci si regesci, precum si prin bulle papale. Episcopii dela inceputulu diecesei au cercatu tóte pentru-cá preinaltele promisiuni se ajunga la indeplinire, dar' nu le au succesu. — Are adeca gubernulu unu pretecestu bunu de a amaná edificarile necesarie. De câteori se ceru bani spre acestu scopu, respunde scurtu, cá dupa ce loculu risiedintiei (scaunulu) pentru episcopi'a gr. cath., carea astadi este la Gherla, se considera numai cá provisoriu, si scaunu fixu, definitivu, canonesce recunoscutu inca nu este, cererea deocamdata nu se póte implini.

Pentrucá se se decida definitivu si se nu fimu amanati de astadi pre mane, episcopulu care se duce dela noi, a facutu cele possibile, cá se induplece pe gubernu a se resolvu odata si se concéda sumele necesarie la edificarea séu cumpararea edificiuriloru gatá. Respunsulu urgentu nu s'a datu, si acum cu stramutarea nici cá se va dá, si asia venitoriulu episcopu va trebui se incépa dá capo. —

A facutu pasii de lipsa pentru deplin'a dotare a parochieloru din asia numitele parti adnecate.

Vediendu apoi episcopulu, cá salariulu canoniciloru este nesuficiente in aceste tempuri de scumpete, s'a intrepusu la gubernu, cá li se inmultiesca, si a castigatu pentru densii adause anuale.

Asemenea a midilocitu ridicarea salariului profesoriloru de teologia, si a pausialeloru cancelariei diecesane.

A inchiriatu unu localu nou, celu mai acomodatu in totu orasiulu pentru seminaru, si a midilocitu 1000 fl. pentru repararea investitiuniloru necesarie.

Asemenea a stramutatu capel'a episcopésca in altu localu, cu multu mai bunu si mai largu decâtu fusese celu vechiu.

Reducéndu-se subsidiulu de 8000 fl. alu pretiloru din asia numitele parti ardelene la 5680 fl., nu s'a odihnitu pâna nu a cascigatu, pentru clerulu lipsitu unu ajutoriu de 5000 fl. A esoperatu pentru pretili mai meritati si mai betrani mai multe capelanii salariisate, a cascigatu ajutoria pentru zidirea bisericelor in comunele mai misere, fácédu si prea Santi'a S'a donuri, cum de esemplu la biserica gr. cat. din Deesiu a oferitu 500 fl. v. a.

A regulatu competentiele stolare**) in cea mai mare parte a diecesei; aci insa ce este dreptu, a intempinat grele dificultati din mai multe parti, dar acuma lucrulu se póte considerá aprópe terminatu.

Scól'a si invetiamentulu 'ia fostu objectu de ocupatiune predilecta.

Cu deschilinita atentiune, promptu si fara intardiere a resolutu tóte afacerile administrative si juditiale asia, câtu mersulu administratiunei diecesei nóstre a fostu si este fórté exactu.

(Va urmá).

— (Renegatii din comitatulu Marmatiei.) In Nr. precedente arataramu, cá in comunele romanesci din tinutul limitrofu cu Bucovin'a si cu Transilvani'a de nordu cerculédia proteste compuse ungresce contra archiereiloru romanesci si cerere pentru introducerea limbei magiare in scólele elementarie romanesci. De atunci ne mai veni si alta informatiune dela persóna preotiesca, din care se constata pe deplinu, cá intru adeveru, nu numai mirenii cei cunoscuti si pâna acuma de renegati in acelea parti, ci si parte mare dintre parochi cu invetiatori si cu docentii greco-catholici romanii din acelu comitatu Maramurasu au subscrisu acélea proteste propuse loru de cátra subprefecti si adressate cátra monarchulu. Este invederatu, cá cu acésta ei toti au comisú fapta de nesupunere contra episcopulu loru diecesanu, carele indatu dupa întórcerea mitropolitulu dela Vien'a, au aprobatu si subscrisu in Blasiu toti pasii mitropolitulu si ai episcopulu dela Lugosiu, facuti la monarchu contra magiarisarei scóleloru (si mai tardiu a bisericei). Aceiasi preoti, invetiatori si cantareti au datu totu-odata exemplulu de unu scandalu, carui asemenea se mai afla fórté rare in tóta istoria eclesiastica. Ei carii pórtá necurmatu in gura sanctitatea scaunului Romei; ei cari sciú bine cá biserica greco-catholica sau trebuie se fia si se remana in veci nationale, sau se dispara din acestu statu, ei cutédia a comitte actu de rebelliune contra bulleloru papei, prin care este sanctionata nationalitatea romanésca a bisericei greco-catholice; ei carii traiescu din prescúr'a si parastasulu romanescu, facu causa comuna cu „solgabraii“ si cu toti renegatii in cestiuni curatu nationali si confessionali bisericesci contra episcopiloru, mitropolitulu si contra întregei natiuni romanesci. Din aceea fapta a loru

*) Cá dóra vacanti'a nu va mai tinea astadata cu anii, ci 3 multu 4 luni. Not'a corectorului.

**) Venitoriulu preotiloru dupa epatrachilu, dupa serviciile bisericesci.

trebuie se inchiaie ori-cine, chiaru fóra voi'a sa, cá in acea parte a clerulu gr. catholicu lipsesce orice disciplina si reverentia cátra capii bisericesci, cátra biserica chiaru, si cá aceloru preoti si dascali nu le mai pasa nimicu pe lume, aléga-se ori-si ce de biserica, de scól'a, de poporulu loru. Éra acestu fenomenu hidosu se póte esplicá usioru din educatiunea loru, care in acelea parti a fostu ori-cumu, russésca, ungrésca, chiaru si jidovésca, numai romanésca nu; éra anume clericii trimisi prin seminarie straine, fóra cá se scia romanésce de acasa, se simtu desbinati cu totulu de cátra poporu. Sunt patru-dieci de ani, de candu s'a potutu prevedea si s'a prevediutu, cá in acelea parti asia voru veni lucrurile; se credea inse, cá de ani 23 incóce de candu s'a infiintiatu dieces'a Gherlei si romanii au scapatu de sub hierarchi'a russésca (rutena, rusnéca), consciintia nationale se va desteptá celu pucinu in clerulu din Marmati'a. Reu ne-amu in-sielatu. In totu comitatulu acela sunt abia 19 mii magiari cu renegati cu totu, éra romanii sunt, dupa cumu arata corespondentele nostru preotu, la 60 de mii; acestia inse sunt dominati fórté usioru de cátra minoritate, mai virtosu prin ajutoriulu renegatiloru, cá-ci éta ce scrie corespondentele despre aceia:

„Cu tóte cá ne aflamu într'unu numeru considerabile, totusi noi nu potemu desvoltá nici-o actiune curatu nationale, de óre-ce simtulu de nationalitate inca nu a patrinsu in ánim'a celoru mai multi romani de pre aici. Intelligenti'a romana de aci, nu se póte separá de intelligenti'a magiara, cá-ci majoritatea preponderante a intelligentiei romane, ah! mi-e si rusine a o spune, nu cunósce limb'a literaria a natiunei nóstre; de diarie si opuri romane in bibliotecele loru nici vorba nu póte fi, adeca cu unu cuventu, numai din aceea poti deduce cá e romanu, cá consangeni séu chiaru parintii lui pórtá opinii. Inse se póte cá 'mi-va objectá cineva: Daca intelligenti'a civile e poltróna, lasia, séu ignorante facia de causele nóstre nationale, atunci vocatiunea sublima a clerulu romanu din Marmati'a e: de a'si apará turm'a concredita ei, de pasiune veninósa, fiindu-cá a avutu ocaసిune de a'si insusi limb'a nationale si a cunósce mai de aprópe causele nóstre vitali. La acésta objectiune vomu responde cu notificarea unui evenimentu asia de tristu, de care si celu mai indiferentu romanu se va suprinde într'unu modu fórté dorerosu.“ (Aci se descrie agitatiunea, apoi urmédia:)

Éca fapt'a in tóta golaciunea sa:

„Coprinsulu petitiunei adressata la august'a persona a Maiestatei sale, asia cumu a cerculatu pe aici, a fostu: „cá poporulu romanu din Marmati'a „nu numai cá nu consimte, dara inca reprobéza pro-cedur'a archiereiloru romani, manifestata fatia cu „proiectulu de lege, elaboratu de inaltulu regimu „confessionale; pentru aceea se róga de Majestatea „sa cesareo-regésca cu cea mai profunda umilintia „omagiale, cá se se indure prégratiosu a sanctioná „susu numitulu proiectu de lege, cá-ci poporulu romanu din Marmati'a, precumu in trecutulu s'a simtitu „mandru cu titlulu onorificu de nobile magiaru, „asia si acuma se simte fericitu de a profitá de „ocasiunea bine-venita, ce-i se oferesce prin intro-ducerea limbei mai susu indicate.“

Romani din patru ánghiuri! éca petitiunea poporulu romanu din Marmati'a substernuta Majestatii Sale prégratiosulu nostru monarchu. Si ce e si mai straniu, mai tóta preotimea romana si antistiele comunale din Marmati'a — cu esceptiune fórté sporadica — a subscrisu acésta petitiune. Óre acuma potemu pretinde, si avemu dreptu a ne numi stranepotii acelu poporu bravu, carele dupa testificarea lui Bonfiniu: „non tantum pro vitae, quantum pro linguae incolumitate certasse videantur.“ Nu sciú cá in acestu secolu alu civilizatiunei si culturei se se fia ivitu unu atare casu, cá unu poporu de 60,000 se renuntie la dreptulu nealienabile de a-si cultivá limb'a sa nationale, dandu preferenti'a altei'a, de a lasá se fia destituiti docentii sei sustienuti din sudórea sa atunci, candu densii persecutati de vitregimea sortiei nu ar potea satisfacere pretensiuniloru inregistrate in proiectulu de lege mai susu comemoratu. Si într-adeveru exista atare romanu (marmatianu) cu consciintia curata (?), care va póte privi fára de emotiune destituierea docentelu seu atunci, candu densulu nu va potea a satisfacere obligatiuniloru impuse in proiectulu de lege mai susu indegetatu? Tristu lucru, cá 3 milióne de romani din monarchi'a nóstra se fia fortiiati a studiá limb'a statului. Ce privesce intelligenti'a romana de aci, potu dice, ca atata lasitate séu ignorantia nu amu presupusu despre densa, cá se dorésca o atare lege, care preste pucinu timpu ar ucide nationalitatea romana. Despre agricultoriulu romanu de aci nu am causa de a me plange, cá-ci densulu nu scie iptentiunile si spiritulu famosulu proiectu de lege. — Óre noi romanii acuma nu avemu drepturi, ci numai obligatiuni? — Sangele fiiloru nostrii si pung'a nóstra numai pentru aceea se le sacrificamu, cá natiunea politica ungrésca se nu recunósca barem' drepturile naturali ale nóstre, ci se dispuna

de noi că de nesce sclavi politici? Evenimentul mai susu descriu pentru aceea l'am înregistrat aici, că se aiba ocaziune lumea civilisată de a'si exprima verdictul sau nepartialu asupra pasiului loru neprecugetatu.

Unu marmatianu.

— Lasamu se urmedie aci si una parte buna din alta corespondentia plina de naivitate, care documentă si cu acēsta ocaziune, cătu de usioru cadu la noi in curse fatali chiaru si carturarii, daca sunt lipsiti cu totul de ori-ce educatiune politica, si anume daca nu citescu nimicu romanesc:

— Valeni, 3 Martiu 1879. Cu ānim'a plina de amaratiune si de dorere vinu a aduce la cunoscinti'a publicului cetitoriu alu „Observatoriulu“ o mistificatiune cumplita dintre multe ce se intempla in Maramuresiu, si carora cadu victima mii de ānimi simtitorii.

La noi nu mai sciu omenii unulu de altulu, nu sciu ce se intempla in lume si ieu de bani buni tōte cuventele mistificatoriloru inbracati domnesce; si nu avem nici vre-unu organu periodicu, carele se ni reprezente cestiunile nōstre de pe aice, asia cum se afla la noi.*)

La noi printre romani mai multi domni, dirigatori etc. sunt nascuti romani, si romanulu tieranu crede dlui celu de romanu, si crede si celui neromanu, ca vede si pre domnulu de romanu, ca inca se svatuesce cu elu.

Si apoi dēca dice dlu, cā legea romanēasca, imperatulu si binele tieriei cere dela romanu virtute, tieranulu vā trece prin apa si prin focu, cā este patriotu si sange de romanu patricianu.

Ēra domnii — cu pucina esceptiune — se folosescu de asta incredere ōrba pentru a domni, pentru a se redicā pre spatele poporulu.

Bietulu maramuresianu merge cā ōi'a la junghiare, unde ilu ducu altii si crede cā tōte sunt cu lapte ce dicu aceia.

Asia s'a intemplatu si ieri in 2 l. c. in Bārsan'a in ānim'a Maramuresiului o demonstratiune anti-nationala si potu dice cā si antipatriotica, din partea cātorva aspiranti la colaci, si o marturisescu cā si eu am picatu in curs'a aceloru inspirati de spiritulu distrugatoriu, tocma atunci, candu in internulu meu infloriau cele mai leali sentiēmente, si ēcca me aflū partasiu si eu complicatiuniloru, numai din serinu, fōra de a voi, pentru cā nu poteamu presupune nici unu reu, nici o intriga, cā-ci audiamu graiuri dulci si vedeamu fecie respectabile, pentru cā am depusu scrupulositate si eram credulu si faciu cā toti aceia ce lucra in contra loru. — Nu dora cā am aspiratu la ceva, ci pentru cā voiāmu din ānima a face ceva bine. Dau cu bāt'a in balta si facui secaturi in urma carora acum ajunsei infrantu, sdrobitu, trasnitu, pentru cā m'am grabitu a crede. Me acusu pe mene inainte de tōte pentru a dā la lumina adeverulu.

Ecce mai josu urmēdia o metechna, pre carea nici acū inca nu o pricepu cu tōte misticitatiile ei.

In 1 Martiu sēr'a, anulu curinte venise la mine la scol'a din satu judele comunalu cu o epistola, respective o invitare adresata betranului venerab. preotulu localu, spunendu-mi ca l'a menatu cu acea la mine betranulu preotu, cā-ci dsa nu o pōte bine descifrā.

Acea era dela juratu, cum dicu maramuresienii, adeca dela judele cercuale alu cerculu Izei, dlu Iuliu Vincz — scrisa ungresce, cum e datina la mai multi pe la noi; si era de urmatoriulu contienutu spusu aice in traducere:

„Prea onorate dle frate! — Mane in 2 Martiu a. c. la 10 ōre inainte de amēdiadi in Bārsan'a se va subscrie unu recursu (egy folyamodvány) cātra Maiestatea sa regele apostolicu, intr'o cauza prea grava si de mare inportantia, (mesze kihato ūgyben) asupra interesulu si venitoriulu poporulu romanu.

Subscritorii sunt (voru fi) preotulu, docentele si totu carturariulu romanu, precum si primarii comunali. Pentru aceea dara incrediendu-me in interesarea dnei tale dle frate, facia de poporu, facia de patria si facia de rege, imi iau voia a te rogā, cā se binevoiti a ve presentā, atātu in persōna, cătu si cu onor. d. docente, cu Vas. Dunca si cu antistii comunali, cari apoi se aduca cu sene si sigilulu comunalu.

Sum in Bārsan'a 1 Martiu 1879 — alu dnei tale umilitu servu (alázatos szolgája): Iuliu Vincz m. p.“

Cetindu aceste linii, imi saltā ānim'a de bucuria, cā se va face ceva pasiu salutaru pentru a ni exprime si noi dorintiele nōstre cātra M. S. bunulu nostru domnitoriu si rege.

Vorbescu cu judele, cā vomu merge mane dupa serviciulu S. Liturgii, dara va veni cu noi si betranulu preotu. Am vorbitu mai incolo si despre aceea, cā vomu merge intr'unu caru cu judele. — Deminetia dupa S. Lit. vorbii cu venerab. betranu se mergemu si imi respunse ca pentru etatea lui nu se incumata a trece Is'a, deore ce podulu l'a dusu apa.

Mergu la jude. Judele inse s'a fostu dusu, cā venise dupa elu notariulu si-lu duse cu sine. V. Dunca merse inca in diu'a precedente in Bārsan'a. 'Mi verbunaiu 2 ōmeni si caru si plecaiu tardiu. Sosii cam pe la capetulu subscritiloru.

Aflaiu la judele de acolo pe dlu juratu, pe notariu, 2 preoti, docenti, mai multi carturari romani din satele vecine, toti romani si antisti comunali. Mi se reflectase ca am venitu bine, cā acusi me intardiamu si cā am si eu de a subscrie acestu recursu. Respunseiu cā ilu voiu subscrie, dar mai intaiu voiu se sciu scopulu lui. — Ilu vei ceti, — mi se respunse. — Mai tardiu voiāmu

*) Dara nu e preste lume pāna la Sibiu, Brasiovu, Blasiu, Gherl'a, B.-Pest'a, Aradu; din vreo 11 foi politice si nepolitice, in cause scolastice si nationali v'ati fi potutu alege de multu ori pe care de organu alu DV.

Red. Obs.

a'lu perlege si cetii vreo 5--6 cuvinte, candu dlu juratu mi o luā din mana, dicūdu, cā e prea multa scrisōre de cetitu, dar' imi va ceti domni'a sa punctele principali si interesante . . . si Domnieule Dōmne! eu bona fide ascultaiu cum nu imi spune nemica, de cătu ōrece pasagiū, adeca cu multe cuvinte nimicu, cam in intielesulu acela, ca recurentii facu cunoscutu, cumca romanii invētia si vrēu a invetiā de buna voia limb'a ungresca, dara la a loru inca voru cā se i dea cultulu cuvenitu!

Ecce asia se da placint'a otravita.

Atunci cugetaiu intru mine, ca din aceste se vā dovedī si Maiestatei Sale, cumca noi si fāra lege inventiamu ungresce si prin urmare nu-i necessaria o lege, care va potē mai tardiu dā motivu la abusuri si inca dōra si la mari neintielegeri.

Me indoiamu inca pucinu, dar' vediu pe cei doi preoti si atātia romani, imi disparū ēra-si indoēla in cātva. Priviui preste subscriti si observaiu acolo si numele unui dintre cei doi preoti, carui i datoriamu respectu.

Rvd. domnu Vicariu admnistr. alu Maramuresiului de si reside in Bārsan'a, nu erā acasa, cā-ci cu vreo 4 zile mai inainte se duse a visitā bisericile si scōlele in tract. protopopescu alu Coseului, despre ce am sciutu de siguru. Ilu așteptā inse si-i lasasera locu in frunte pentru nume.

Nu-mi plesni in minte, cā cu acēsta se cere sanctionarea proiectulu de lege pentru introducerea limbei ung. in scol. conf. si me subscriseiu. Candu finiiu, unu hohotu saticanu me inpresorā, care me cutierā si — imi luā chiaru vocea. Totusi inca nu poteamu crede unu atentatu asia cumplitu, o tradare, o incelare a poporulu, nu poteamu crede cā toti cei de facia se pōta fi condusi de spiritulu desbinarei si de o orbia asia mare. Me intariu pucinu in fire vediu numai romani. Conversaiu si cu unulu si cu altulu si nu intielesiu nimicu reu.

Se finira subscritiile, se pusera sigilele si in urma prindu a se departā din cei adunati. Vreo doi me necajiā dicūdu, cā voiū vedē eu ce amu facutu. Asia dara imi fū observata turburarea. Dlu juratu imi spune intre aceste si altu ceva mai multu, cā dēca ungurii ne facu bine si statulu ne ajuta biseric'a si altele, trebue se-i intindemu si noi ajutoriulu nostru etc.

Se departara cei multi, remasera numai vreo doi in laintru cu juratulu. Ii spuseiu cā imi pare reu cā nu amu cetitu totu recursulu acela . . . Si mi 'lu dede spre cetire laudandu-i stilulu. Si ce vediu!

In introducere iēu in nume de reu cā au mersu prelatii nostri in deputatiune la M. S. Mediuloculu e indiferent, si in fine rōga de M. S. reg. ap., cā se se indure a dā sanctionarea prealabila proiectulu de lege pentru introducerea limbei ung. in scol. conf. Acēsta din urma in vreo douē trei linii.

Si eu fui cā si trasnitu. — Observaiu dlui juratu cu voce debila, cā acestu lucru nu s'a cuvenitu si mai multu n'am potutu vorbi.

Scriindu aceste, mi se spune, cā si in celelalte cercuri s'au pornitu subscritiunile totu cā pe la noi. Privighiati, se nu patiti cā si noi.*)

Z.

Sciri diverse.

— (Istori'a Telegrafulu.) Deja in a. 1773 Odier a scrisu unei dame: „Pōte cā ti-va causā placere aflandu ca eu me ocupu cu anumite incercari prin cari o conversare cu imperatulu din Chin'a, cu englesii, sēu cu ori-care altu poporu se va potea intretienea astmodu, incātu fora nici o greutate, aceea ce doresci, vei potē comunicā in departare dela 4000 pana 5000 miluri in restempu de abiā o jumetate de ōra.“ Cate incercari inse si cate esperientie nu s'au facutu pana la punerea in praxa a acestei idei!

*) Din celelalte parti ale tieriei tocma din contra, au venitu si mai vinu la mitropolitii si episcopi sute de adrese cu mii de subscriti spre a le multiam.

Red. Obs.

Pe langa tōte aceste, incātu privesce intrebuintiarea practica, nici o inventiune nu s'a perfectionatu asia iute si nu s'a estinsu preste totu pamentulu asia rapede, cā telegraf'a electrica. Mai antaiu s'a folositu in praxa in Angli'a in a. 1840, in Germani'a s'a introdusu la a. 1843 in Aachen, in Americ'a la 1844, in Frarci'a la 1845, in Holland la 1848, Belgi'a 1849, in Russi'a 1851, in Elveti'a 1852, Norvegi'a la 1855. Scirea despre mōrtea imperatulu rus. Paul I, intemplata la a. 1801, a avutu lipsa de 21 zile, cā se ajunga prin curieri la Londr'a; la 1855 inse in 4¼ ōre, englesii sciau despre mōrtea imperatulu Nicolae. In 1866 cuventarea de deschidere a presied. nord-americanu Johnson ajunse in Angli'a in ¼ de ōra. Britani'a nu comunicā mai de multu cu tēnăturile ce posiede in Ostiedi'a de cătu prin nai; la o naia ii trebuiā 5 luni, pe candu o depesia pe lini'a Londra-Libau-Moscvā-Teheran-Calcuta, ajunge astadi in 45 minute. Ba depesiele telegrafice la Americ'a ajungu cu 1 ōra mai nainte de cum se espedēza cele locale in Londr'a; cursurile de bursa din Londr'a se potu afisiā inca la amēdiu in New-York de si telegramele respective se espedēza de la Londr'a la 4 ōre dupa am. Cum-ca acēsta minune aparenta este fōrte naturala, si ca ea se esplica prin inprejurarea, cā acolo resare sōrele, cu atata tempu mai tardiu, nu are lipsa de nici nu comentariu. Electricitate este pe de multe mii de ori mai iute, cā cursulu sōrelui.

— (Bibliografi'a.) Dela Bucuresci primiramu o mica si eleganta brosiura, ce ni se tramise din partea „Societati studentiloru in medicina din Bucuresci.“ Titulu brosiurei este: „A patra aniversare a Societati.“ Coprinsulu: 1. Descrierea serbarii Societati. 2. Darea de sēma a comitetulu si 3. O prea interesanta disertatiune a dlui Al. Spiroiu despre: „Superioritatea vietiei sociale asupra celei individuale.“

Totu din Bucuresci primiramu in dilele acestea unu frumosu volumu intitulatu: Romani'a. — Ministeriu de interne. — Requisitiunile si ofrandele pentru trebuintele armatei romane in resboiulu din 1877-1878“ de d. Alexandru Pencovici, directoru alu Statisticii generale a statulu. Regretam prea multu, ca de astadata ne este inposibilu a face o detaliata dare de sēma despre interesantele date statistice ce sunt coprinse in publicatiunea de mai susu. Dar' vomu reveni indata ce ne va permite timpulu si spatiulu.

Cursulu monetelor in val. austr.

Viena, 13 Martiu	
Galbinii imperat. de auru	fl. 5.55¼ cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.31¼ „
Imperialu rusescu	„ 9.30 „
Moneta germana de 100 marce	„ 57.45 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turcēasca	„ 11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ —.— „

Banc'a generala de asigurare mutuala „Transilvani'a.“

A X-ea Adunare generala ordinara

va avea locu Dumineca in 30 Martiu 1879 c. n. la 3 ōre dupa prandiu in cas'a propria (strad'a Cisnadiei Nr. 5).

Obiecte:

1. Darea de sēma despre afacerile anulu 1878 si bilantiulu anualu.
2. Raportulu comitetulu de revisiune.
3. Intregirea consiliulu administrativu.
4. Propuneri incurse.
5. Sortiri de obligatiuni ale fondulu de intemeiare.

Sibiu, in 1 Martiu 1879.

(63) 1—3 **Consiliulu administrativu.**

„ALBIN'A“

Institutu de creditu si de economii in Sibiu.

Domnii actionari ai Institutulu de creditu si de economii „Albin'a“ se invita prin acēsta in virtutea §. 19 alu statutelor societati si

VI adunare generala ordinara

care se va tienē la Sibiu in 28 Martiu 1879 stilulu nou, inainte de amēdi la 10 ōre, in cas'a institutulu din strad'a Bayer Nr. 1.

Obiectele:

1. Raportulu anualu alu Directiunei, bilantiulu anualu si raportulu Comitulu de revisiune.
2. Ficsarea dividendelor.
3. Distribuirea sumei destinate pentru scopuri de binefacere.
4. Ficsarea pretulu marceloru de presentia.
5. Alegerea a doi membrii de Directiune in sensulu §. 36 din statute.
6. Alegerea Comitulu de revisiune.
7. Modificarea aceloru §§. din statute, cari se referescu la emiterea scrisurilor fonciari, in sensulu articolulu de lege XXXVI din 1876.

DD. actionari, cari in sensulu §§. 22, 23 et 24 din statute voiescu a participā la adunare in persona sēu prin plenipotentii, sunt rogati a-si depune la cass'a institutulu actiunile lor si eventualu dovedile de plenipotentia, celu multu pāna in 25 Martiu 1879 stilulu nou dupa amēdi la 6 ōre.

Sibiu, 22 Februaru 1879.

(62) 3—3

Directiunea institutulu.